
Active Learning: จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน สู่ปรัชญาและทฤษฎีรากฐาน ตั้งทิศให้ถูก
เพื่อไม่ทิ้งครูให้หลงทางอีกต่อไป

Active Learning: From Misconceptions to Philosophy and Foundation Theory
set the right direction in order not to leave the teacher astray again

ดร.นิภาพร กุลสมบุรณ์ *

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก และประโยชน์ของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียนเพื่อการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะในภาวะของการเรียนรู้ที่ถดถอยจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ที่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของครูและนักเรียนอย่างยิ่ง ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกครูจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง รู้ที่มาและรากฐานของแนวคิด และมีความสามารถสูงในการประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำนายเป็นอย่างมากสำหรับครูทุกคน

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก; ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก; ประโยชน์ของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน

Abstract

This article aims to present concepts related to active learning, misconceptions about active learning, and the benefits of implementing active learning in the classroom for achieving learning management goals, especially in the learning loss situation from the epidemic of coronavirus disease 2019 (COVID - 19) which greatly affects teaching and learning management of teachers and learners. In organizing active learning, teachers need to have a proper understanding of the origin and foundation of the concept as well as a high ability to apply which is a huge challenge for every teacher.

คำสำคัญ: Active learning; Misconceptions about active learning; Benefits of implementing active learning in the classroom

* ผู้เชี่ยวชาญการศึกษา บริษัท บีโก (ไทยแลนด์) จำกัด (มหาชน)

**อาจารย์ประจำ ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นที่รู้จัก และนำมาใช้ในการจัดการศึกษาของไทยมาหลายทศวรรษแล้ว แต่พบว่าแนวคิดดังกล่าวก็ยังไม่แพร่หลายในโรงเรียนทั่วไป จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ภายใต้โครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย จัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ โดยผู้สอนสามารถนำแนวคิด “การจัดการเรียนรู้เชิงรุก” ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกรายวิชา รวมถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายอย่างเร่งด่วน ส่งเสริมให้มี “การจัดการเรียนรู้เชิงรุก” เพื่อพัฒนาสมรรถนะแก่ผู้เรียนในโรงเรียนทั่วประเทศอีกครั้ง โดยทุกสำนักที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ เพื่อยกระดับสมรรถนะและคุณภาพผู้เรียนตามที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) ภายในเดือนกันยายน 2565 โดยมุ่งให้ “การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรฯ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ในช่วงสองปีที่ผ่านมา สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สร้างผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเยาวชนไทยที่อยู่ในระบบการศึกษา การเกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) โดยเฉพาะในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จากผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 พบว่า ผู้เรียนมีภาวะถดถอยของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ โดยเฉพาะในวิชาภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ จึงเป็นที่มาของการนำเสนอมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Recovery) ทั้งหมด 7 ประเด็น โดยส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุกมี 2 ประเด็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) คือ 1) การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นการปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น เน้นการวัดและประเมิน เพื่อพัฒนาติดตามความก้าวหน้า จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน จัดการเรียนรู้แบบนำตนเอง ให้เหมาะสมกับช่วงวัย ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล จัดกิจกรรมที่พัฒนาทักษะสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดี ด้วยการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ หรือให้ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมเชิงสังคมที่เหมาะสม เป็นต้น และ 2) การเสริมพลังพัฒนาครูและผู้บริหารการศึกษาโดยการพัฒนาเทคนิคการสอนของครู สมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของครูที่สำคัญ ปรับบทบาทครูให้เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ สนับสนุนให้โรงเรียนใช้รูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากรที่เน้นการปฏิบัติและเชื่อมโยงกับการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น

ด้วยความสำคัญของนโยบายและแนวปฏิบัติหลายเรื่องที่น่าเสนอเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขวิกฤตการณ์การเรียนรู้ถดถอยที่กำลังเกิดขึ้นทั่วประเทศดังกล่าว ในบทความนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอโมทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก และประโยชน์ของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน เพื่อการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะในภาวะของการเรียนรู้ถดถอยจากการระบาดของโควิด-19 ที่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของครูและผู้เรียนอย่างยิ่ง เพื่อให้ทันวิชาการและครูไทยมีการนำไปศึกษาต่อยอดและนำเสนอผลการจัดการศึกษาเชิงรุกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไป

มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก

สาระสำคัญในตอนนี้มี 4 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก 2) ปรัชญา ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก 3) นิยามความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เขียนมุ่งหวังให้บทความวิชาการนี้ จะเปิดโอกาสให้ครูและนักการศึกษาได้สำรวจความเข้าใจที่มีต่อการเรียนรู้เชิงรุก และท้ายที่สุดสู่การตั้งคำถามในฐานะครูและนักการศึกษา ว่าควรจะใช้การเรียนรู้เชิงรุกอย่างไร เพื่อให้สามารถแก้ไขภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ และมีประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ผู้เรียน ผู้สอน และสังคมต่อไป

1. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงรุก

หลายคนน่าจะเคยสังเกตว่า เมื่อกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มักมีการเชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ควบคู่กัน การเรียนรู้เชิงรุกได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากนักการศึกษา ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ได้แก่ John Dewey (1859 - 1952) และ Maria Montessori (1870 - 1952) ซึ่งอุทิศตนในการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาที่เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child - Centred Approach) แนวคิดเหล่านี้มีการให้นิยามที่หลากหลายและแตกต่างกันตามมุมมองของนักวิชาการแต่ละคน และอาจมีแง่มุมที่ขัดแย้งกันเอง ดังนี้

1.1 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student - Centred Learning, Learner - Centred Learning) ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของตน โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ (Activator of Learning) มากกว่าครูเป็นผู้สอน (Instructor) (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

1.2 การเรียนรู้บนฐานการสืบสอบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนรู้เพื่อค้นพบ (Inquiry - Based, Problem - Based or Discovery Learning) หมายถึง ผู้เรียนเรียนรู้โดยระบุและตั้งปัญหา วิเคราะห์หลักฐาน เชื่อมโยงหลักฐานกับความรู้ที่มีมาก่อน ไปสู่การสรุปและการสะท้อนสิ่งที่ผู้เรียนค้นพบ (Cambridge Assessment International Education, 2019 A) ตัวอย่าง การเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry - Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project - Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา (Case - Based Learning) การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery - Based Learning) การเรียนรู้ในรูปแบบเหล่านี้มักเชื่อมโยงกับโจทย์สถานการณ์ในชีวิตจริง ให้ผู้เรียน

สืบค้น วิเคราะห์ และแก้ปัญหา จากนั้นให้ผู้เรียนนำเสนอผลการแก้โจทย์ปัญหาเป็นรายบุคคลหรือเป็นทีม เพื่อแสดงความเข้าใจแนวคิดและหลักการในเรื่องนั้น ๆ และวิธีที่ผู้เรียนจะนำความรู้เหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ รูปแบบนี้อาจจะจัดในระดับชั้นเรียนหรือระดับหลักสูตรก็ได้ (อานุภาพ เลชะกุล, 2564)

1.3 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีความหมายที่กว้างมาก โดยอธิบาย การเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจากประสบการณ์ที่เขาได้รับโดยตรง (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เชิงรุกกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แนวคิดของความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมแบบสามมิติ (Hu & Li, 2017; อานุภาพ เลชะกุล, 2564) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงรุกให้ความสำคัญการเรียนรู้ในเชิงความคิด (ปัญญา) ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active) ภายในตัวผู้เรียน แต่เนื่องจากเป็นพฤติกรรมภายในที่ซ่อนเร้น มองเห็นยาก (Hidden Behavior) ต้องอาศัยการประเมินเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้เชี่ยวชาญ ทำให้การศึกษาจำนวนไม่น้อย ใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็น (Observed Behavior) ซึ่งสื่อถึงความกระตือรือร้นและความรู้สึกที่แสดงออกแทนการเรียนรู้เชิงปัญญาในตัวผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางพฤติกรรม อาจไม่ได้เชื่อมโยงไปถึงการเรียนรู้ทางปัญญาได้ ดังนั้น หากจะใช้การเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้ครบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางพฤติกรรม 2) การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ และ 3) การมีส่วนร่วมทางปัญญา ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมทางพฤติกรรม (Behavioral Engagement) เกิดขึ้นจากสิ่งที่คุณเรียนคาดหวัง สิ่งที่คุณเรียนทำและควรทำเพื่อให้บรรลุความคาดหวังดังกล่าว รวมถึงการที่ครูสนับสนุนให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม เช่น การเข้าร่วมชั้นเรียน การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Engagement) เป็นความรู้สึกของผู้เรียน ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบที่มีต่อผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้น เช่น ความพึงพอใจ ความสนใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมทางปัญญา (Cognitive Engagement) เป็นความผูกพันในเชิงความคิด เพื่อให้เกิดทักษะและความเชี่ยวชาญ เช่น แรงจูงใจ การสะท้อนคิด (Reflection) และการควบคุมตนเอง (Self - Regulation) การเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับการนำไปใช้ในชีวิตจริง ความพยายามที่จะเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาที่กำหนดไว้หรือชอบความท้าทายหรือสิ่งใหม่ ๆ เป็นต้น

โดยสรุป การเรียนรู้เชิงรุกเป็นกลยุทธ์หนึ่งในหลายกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครูต้องเชื่อมโยงบทเรียนสู่เป้าหมายการเรียนรู้ ออกแบบวางแผนอย่างรอบคอบ แต่พร้อมที่จะยืดหยุ่น ปรับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชำนาญในสถานการณ์เฉพาะหน้า ครูต้องมีความเชี่ยวชาญสูงในการสังเกตทั้งพฤติกรรมที่แสดงออก และพฤติกรรมที่ซ่อนเร้น เพื่อนำสู่การจัดการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งสาม จึงจะนำไปสู่การเรียนรู้เชิงรุกที่แท้จริง

2. ปรัชญา ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้เชิงรุก

ก่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้สอนควรถามตัวเองว่าการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายใด (ทางการศึกษา) มีพื้นฐานอยู่บนปรัชญา ทฤษฎี หรือแนวคิดสำคัญใด มีครูจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ เนื้อหาในตอนนี้ จึงนำเสนอพื้นฐานปรัชญา ทฤษฎีการเรียนรู้ และแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.1 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐาน...ปรัชญาการศึกษา

การเรียนรู้เชิงรุกมีพื้นฐานจากปรัชญาการศึกษาที่เชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressive Education) ซึ่งให้ความสำคัญในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป้าหมายของการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงและสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต นักคิดคนสำคัญ คือ John Dewey ผู้ที่ตระหนักว่าการศึกษในช่วงศตวรรษที่ 19 นั้น มิได้เป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้งอกงาม แต่เป็นการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งให้ผู้เรียนท่องจำและฝึกหัดอย่างเคร่งครัดเพื่อเข้าสู่การศึกษาขั้นสูง (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

การศึกษาเชิงรุกมีฐานคิดหลายประการมาจากปรัชญาพัฒนาการนิยม โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ที่นับเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของปรัชญาดังกล่าว หลักสูตรที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาดังกล่าวเชื่อว่า ความรู้เป็นเครื่องมือในการหาประสบการณ์ และการจัดการศึกษาต้องเน้นถึงความถนัดและความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังเน้นให้เกิดวิธีการเรียนแบบแก้ปัญหาหรือเรียนรู้โดยการปฏิบัติและมีความเชื่อว่าการศึกษาคือชีวิต (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2553; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554; อรรถพล อนันตวรสกุล, มปป.) การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง และสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายเพื่อความงอกงามของผู้เรียนและสังคม ตลอดจนเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน แม้จะเป็นปรัชญาที่ได้รับการวิจารณ์มากเกี่ยวกับการตีความแนวคิดและการนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งการประเมินผลที่ค่อนข้างยาก แต่ในศตวรรษที่ 20 ปรัชญาการศึกษานี้ได้ถูกนำมากล่าวถึงอย่างกว้างขวางอีกครั้ง

2.2 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐานของ...ทฤษฎีการเรียนรู้ Constructivism

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) เชื่อว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง Jean Piaget (1896 - 1980) นักจิตวิทยาและผู้คิดค้นทฤษฎีการเรียนรู้ Constructivism ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางด้านปัญญา (Cognitive Development) ของเด็ก (Cambridge Assessment International Education, 2019 A) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้โดยการนำประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นในสิ่งแวดล้อมหรือสารสนเทศใหม่ มาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม สร้างเป็นความเข้าใจที่มีความหมายต่อตนเองขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ความรู้ใหม่ชุดเดียวกัน ผู้เรียนแต่ละคนอาจจะสร้างความหมายที่แตกต่างกันได้ เพราะแต่ละคนมีประสบการณ์หรือความรู้ความเข้าใจเดิมที่แตกต่างกัน

นักการศึกษาที่นิยมแนวคิดนี้เชื่อว่า การเรียนรู้เป็น “กระบวนการสร้าง” มากกว่า “การรับความรู้” ในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ครูจะต้องถามเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่าง สิ่งที่มีอยู่เดิมภายในแบบจำลองความคิด (Mental Model) กับสารสนเทศใหม่ให้ได้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่าเข้าใจ

ความเชื่อมโยง หรือความรู้ใหม่นั้น นอกจากนี้ ครูอาจจะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนต้องเผชิญกับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รื้อถอนแบบจำลองความคิดเดิม (ซึ่งไม่ถูกต้อง) ไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นได้ว่าการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางความคิดที่นำสู่การเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ Constructivism อย่างเด่นชัด (Brame, 2016)

2.3 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐานของ... ทฤษฎีการเรียนรู้ Social Constructivism

ปรัชญาที่เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น เช่น ครู และเพื่อนของผู้เรียน นักคิดคนสำคัญทางด้าน Social Constructivism คือ Lev Vygotsky (1896 - 1934) ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านสังคมวิทยาที่ให้ความสำคัญแก่สังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของปัญญา โดย Vygotsky อธิบายถึง The Zone of Proximal Development (ZPD) ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งควรให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ ZPD จะอยู่ระหว่างระดับที่ผู้เรียนสามารถบรรลุได้ด้วยตนเองคนเดียว และระดับที่ผู้เรียนสามารถบรรลุได้ด้วยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (หรือเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น) (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

การเรียนรู้เชิงรุก มักอยู่คู่กับการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม (Cooperative Learning Groups) ที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม Vygotsky ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางความคิด (Cognitive Processes) และกิจกรรมทางสังคม (Social Activities) นำไปสู่ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนแก้ปัญหาที่ยากเกินกว่าระดับพัฒนาการปัจจุบันของตน โดยร่วมมือกับครู หรือเพื่อน (Brame, 2016)

ดังนั้น ครูที่มีฐานคิดอยู่บนทฤษฎีการเรียนรู้ Social Constructivism มีบทบาทสร้างบริบทที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยสื่อ แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมที่น่าสนใจ ครูคอยกระตุ้นและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยแนะนำเมื่อผู้เรียนประสบปัญหา กระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติงานร่วมกับกลุ่มทั้งร่วมกันคิด ถาม หาคำตอบ ในเรื่องที่ทำตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และเชื่อมโยงสู่สถานการณ์ในชีวิตจริง

2.4 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐาน...แนวคิดการเสริมต่อการเรียนรู้ (Scaffolding)

ทฤษฎีนี้อธิบายถึงแนวทางสนับสนุนให้ผู้เรียน คิดและทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Goal) แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาจาก Jerome Bruner (1915 - 2016) นักจิตวิทยาพุทธิปัญญา (Cognitive Psychologist) ซึ่งทำวิจัยพัฒนาการด้านภาษาพูดของเด็กบนฐานของ Social Constructivism กล่าวคือ วิจัยพัฒนาการภาษาพูดจากการเรียนรู้ที่เด็กโดยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กระบวนการในการเสริมต่อ (สร้างนั่งร้านทางความคิด) ให้ผู้เรียนที่เริ่มฝึกหัดสามารถแก้ปัญหา และทำงานต่อเนื่องจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ การเรียนรู้แบบเสริมต่อมุ่งให้ผู้เรียนรักษาความรู้และทักษะใหม่ไว้ ในขณะที่เดียวกันก็สนับสนุนให้รู้หรือความรู้หรือทักษะเหล่านี้ออกไปเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม เพื่อผู้เรียนจะได้พัฒนาได้อย่างเป็นอิสระ (พัฒนาด้วยตนเองมากขึ้น) (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

2.5 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐาน...ทฤษฎีการเรียนรู้ Bloom's Taxonomy

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิด Bloom's Taxonomy (Bloom, 1956) จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) โดยบทความนี้ขอทบทวนเฉพาะ ด้านพุทธิพิสัยที่เน้นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ซึ่งแนวคิดฉบับปรับปรุง ได้ปรับขึ้นการสังเคราะห์ให้อยู่สูงกว่าขั้นการประเมินค่า และเปลี่ยนชื่อเป็นการสร้างสรรค์ (Creating) ผลิตขึ้นงานชิ้นใหม่

แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาพุทธิพิสัยตามแนวคิด Bloom's Taxonomy โดยสนับสนุนผู้เรียนให้ผูกพันกับกระบวนการคิดขั้นสูง เช่น ขั้นการประเมิน และขั้นการสร้างสรรค์ที่สำคัญไม่ได้ถูกจำกัดแค่เฉพาะความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการรู้คิดของตนเอง (Metacognitive Knowledge) ด้วย (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

2.6 การเรียนรู้เชิงรุกอยู่บนฐานแนวคิดการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning)

ในการเรียนรู้เชิงรุก ครูพร้อมที่จะให้ผลสะท้อนกลับ (Feedback) อย่างทันทั่วทั้งที่ใช้หลักการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจ 2 ประเด็นสำคัญ คือ จุดแข็งและจุดอ่อนของผู้เรียนเอง และสิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องทำเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งนี้การประเมินเพื่อการเรียนรู้จะอยู่บนฐานของการประเมินทั้งที่เป็นทางการ (Formal Assessment) และการประเมินที่ไม่เป็นทางการ (Informal Assessment) เช่น การให้เพื่อนประเมินการเรียนรู้ผู้เรียน เป็นต้น (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

3. นิยามความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการที่ให้ความสำคัญว่า ผู้เรียนเรียนรู้อย่างไร (How) หรือกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ไม่ใช่เพียงแค่เรื่อง (What) ที่เรียนรู้ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดไตร่ตรอง (Think Hard) สร้างและเข้าใจความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยจัดเตรียมโอกาสการเรียนรู้เหล่านั้นให้เกิดขึ้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผู้เรียนจำเป็นต้องเชื่อมโยงระหว่างความรู้ที่มีอยู่เดิมกับสิ่งใหม่ ทำให้พวกเขาต้องคิดวิเคราะห์อย่างมากเพื่อที่เข้าใจถึงนัย หรือความหมายที่อยู่เบื้องลึก (Sense - Making) เป็นกระบวนการเชิงรุกที่เกิดขึ้นเมื่อลงมือปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดที่แตกต่างและคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้คำปรึกษาในฐานะที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful Learning) จนทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ เข้าใจในตนเอง ใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามระดับช่วงวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

การเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนทำเพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจ กิจกรรมดังกล่าวจะมีความหลากหลาย แต่ยังคงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการคิดในระดับสูง แม้ว่าอาจจะไม่ได้แสดงออกมาในทุกครั้งที่ลงมือปฏิบัติ แต่มีความสามารถที่เราเรียกว่า การรู้คิด (Metacognition) เกิดขึ้น (การเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิด และการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมกับการเรียนรู้) (Brame, 2016)

กล่าวได้ว่า การเรียนรู้เชิงรุก คือ กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและสร้างความรู้ ตลอดจนเรียนรู้ อย่างมีความหมายด้วยตนเอง ในกระบวนการผู้เรียนจำเป็นต้องเชื่อมโยงระหว่างความรู้ที่มีอยู่เดิมกับสิ่งใหม่ กระบวนการเชิงรุกที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามทุกกิจกรรมที่ออกแบบ ต้องเชื่อมโยงสู่เป้าหมายการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้กระตุ้น (Activator) ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Cambridge Assessment International Education (2019 A) ได้นำเสนอเทคนิคเชิงปฏิบัติ ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งผู้เขียนได้แปลและเรียบเรียงเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

4.1 ทำอย่างไรให้โรงเรียนสามารถประยุกต์ใช้การเรียนรู้เชิงรุกได้ดีที่สุด

4.1.1 มุ่งพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) ในเรื่องการเรียนรู้เชิงรุกแก่ครูทุกคน ในโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูทำงานด้วยกันและแบ่งปันการปฏิบัติที่ดี (Shared Practice) เพื่อทำให้เกิดการพัฒนา เรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียนร่วมกัน

4.1.2 ปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมกับช่วงเวลา เช่น เมื่อช่วงการสอบแข่งขันใกล้เข้ามา โรงเรียนสามารถเลื่อนการใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกออกไปก่อนได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อกลับสู่สถานการณ์ปกติ โรงเรียนควรให้ความสำคัญในการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากจะช่วยสนับสนุนผู้เรียนให้เข้าใจ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ของพวกเขาเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของพวกเขา (ในระยะยาว) เช่นเดียวกับการทำคะแนนสอบได้ดี (ในระยะสั้น)

4.1.3 ประเมินผลกระทบของกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ใหม่ที่นำมาใช้เสมอ กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในโรงเรียนไม่ว่าจะทั้งโรงเรียน เฉพาะครูบางท่าน หรือเฉพาะบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรมีการแบ่งปัน ข้อค้นพบที่ได้ และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น ว่านำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้เชิงรุกหรือไม่ อย่างไร

4.2 ครูจะใช้การเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประโยชน์ที่สุดได้อย่างไร

4.2.1 ทบทวนและกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีมาก่อน และช่วยผู้เรียนเชื่อมโยงกับสิ่งใหม่ ครูควรให้ข้อมูลป้อนกลับเรื่องการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคนอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้คำถามที่ดี ครูควรติดตาม การเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อยืนยันว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ หากไม่ ควรมีการปรับแผนสำหรับการสอนอย่างไร

4.2.2 นำเสนอความรู้ใหม่ที่ละชั้นทีละตอน เตรียมโอกาสสำหรับการฝึกหัด เพื่อต่อเติมและ ทบทวน เช่น การทดสอบย่อยเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน

4.2.3 ให้ผู้เรียนมีเวลาเพียงพอในการประมวลสารสนเทศใหม่ ผู้เรียนควรรู้สึกผูกพันและครุ่นคิดเกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้

4.2.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสติ และวางกลยุทธ์ความคิดในการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนต้องได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาทักษะของการวางแผน การติดตาม และการประเมินเพื่อตัดสินกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฟัง พูด อ่าน และเขียนเพื่อสร้างความรู้ โดยใช้การสนทนา การอภิปรายเป็นคู่ และการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นวิธีการสำคัญในการประมวลการเรียนรู้ใหม่และสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจลึกซึ้ง (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

4.3 คำถามสำคัญในการเริ่มต้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

คำถามต่อไปนี้จะช่วยในการเริ่มจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยครูต้องถามตัวเองในทุกครั้งที่จัดการเรียนรู้

4.3.1 อะไร คือ สิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ ให้ครูกำหนดถึงทั้งเนื้อหาสาระ ทักษะ และเจตคติที่เกี่ยวข้อง

4.3.2 ภาระงาน (Tasks) ที่ครูมอบหมายจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างไร เมื่อครูระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการแล้ว ครูจำเป็นต้องเลือกประเภทของงานที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยทั่วไปแล้วครูรู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนในชั้นเรียนดีที่สุด ดังนั้น สิ่งที่คุณต้องทบทวนอยู่เสมอก็คือ ผู้เรียนต้องการได้รับการช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง เพื่อไปถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มุ่งหวัง

4.3.3 ตั้งคำถามอย่างไร ครูจะต้องมีทักษะการตั้งคำถามปลายเปิด ให้โอกาสผู้เรียนได้คิดและพัฒนาแนวคิดด้วยตนเอง ต้องรู้จักการใช้คำถามติดตาม กระตุ้นให้นักเรียนคิด พูด และมีส่วนร่วมในการอภิปรายที่สำคัญครูควรมีจังหวะ (เวลา) ในการรอให้นักเรียนได้คิด และมีส่วนร่วม

4.3.4 จะสร้างบรรยากาศเชิงบวกในห้องเรียนได้อย่างไร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าตอบ ยอมรับความเสี่ยงเพื่อต่อยอดความคิด ผู้เรียนทุกคนควรมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น นำเสนอแนวคิดใหม่ และมั่นใจว่า เพื่อนหรือครูจะยอมรับ ห้องเรียนควรเต็มไปด้วยบรรยากาศของความเคารพซึ่งกันและกัน

4.3.5 เลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมพัฒนาทั้งเนื้อหาและทักษะไปพร้อมกันได้อย่างไร เช่น เมื่อครูสอนเรื่องความสำคัญของข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง อาจให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเขียนเรียงความเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ และการให้เหตุผลควบคู่ไปด้วย เป็นต้น

4.3.6 นำเสนอภาระงานแก่ผู้เรียนอย่างไร ในครั้งแรก ๆ เมื่อครูให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ครูควรอธิบายสั้น ๆ ถึงเหตุผลที่ผู้เรียนควรทำงานที่มอบหมาย เช่น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อะไร การทำงานที่ได้รับมอบหมายนี้มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง เป็นต้น

4.3.7 รู้ได้อย่างไรว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรไปบ้างแล้ว ถ้าครูมอบหมายภาระงานที่สามารถประเมินการเรียนรู้ไประหว่างทางได้ ครูจะตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตลอด การประเมินที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ครูมั่นใจว่า ภาระงานแบบใดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในเนื้อหาสาระที่กำลังสอน

รายการตรวจสอบ (Checklist) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู (ประเมินด้วยตนเอง)

ที่	ท่านได้ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เหล่านี้บ้างหรือไม่	ไม่ทำ	ทำ
1	ระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มุ่งหวังอย่างชัดเจนในแผนการจัดการเรียนรู้		
2	บอกหรือสื่อสารผลลัพธ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ ก่อนเริ่มเรียนทุกครั้ง		
3	เลือกประเภทของงานที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตน		
4	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเพื่อแสวงหาคำตอบ		
5	มีข้อมูลทำให้รู้ว่าผู้เรียนแต่ละคนต้องการได้รับการช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง		
6	ใช้คำถามปลายเปิดให้โอกาสผู้เรียนได้คิดและพัฒนาแนวคิดด้วยตนเอง		
7	ใช้คำถามเพื่อติดตามความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียน		
8	ใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิด พุด และมีส่วนร่วมในการอภิปราย		
9	มีจังหวะ (เวลา) รอ เพื่อให้นักเรียนได้คิดหาคำตอบ		
10	เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น		
11	ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าตอบ		
12	ไม่ประเมินหรือตัดสินคำตอบทันที ยอมรับความเสี่ยงเพื่อต่อยอดความคิด		
13	ไม่หัวเราะ ไม่พูดตึง ความคิดเห็นที่ผู้เรียนนำเสนอ		
14	ให้ความสำคัญกับหลักความเคารพซึ่งกันและกัน		
15	เลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทั้งเนื้อหาและทักษะไปพร้อมกันได้		
16	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตัวเอง		
17	อธิบายสั้น ๆ ถึงเหตุผลที่ผู้เรียนควรทำงานที่ครูมอบหมาย		
18	ทำให้ผู้เรียนทราบว่า ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อะไร		
19	ทำให้ผู้เรียนทราบว่า ผู้เรียนจะได้ประโยชน์อะไรจากการเรียนรู้หัวข้อนี้		
20	มอบหมายภาระงานที่สามารถประเมินการเรียนรู้ไประหว่างทางได้		
21	มีการทดสอบย่อย ๆ ทั้งที่เก็บคะแนน และไม่เก็บคะแนน อย่างสม่ำเสมอ		
22	ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) การทำงานของผู้เรียนต่อเนื่อง สม่ำเสมอ		
23	แยกแยะได้ว่า ภาระงานแบบใดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน		
24	ใช้การประเมินที่หลากหลายรูปแบบ		
25	ใช้การประเมินตรวจสอบว่าผู้เรียนเรียนรู้อะไร และยังไม่เรียนรู้อะไร		

หากตรวจสอบแล้วพบว่าคำตอบโดยส่วนใหญ่คือ “ไม่ทำ” แสดงว่า การจัดการเรียนการสอนของท่าน ยังไม่เป็นไปตามแนวคิดของการเรียนรู้เชิงรุก แต่หากคำตอบโดยส่วนใหญ่คือ “ทำ” แสดงว่าท่านอาจกำลังใช้ แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่โดยไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตาม รายการดังกล่าวเป็นเพียงบางส่วนจากแนวปฏิบัติ ที่สังเกตได้ และยังมีอีกหลายรายการเป็นเรื่องที่อยู่ในแนวคิดซึ่งพบว่ามีครูจำนวนไม่น้อย ยังมีความเข้าใจ ที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน (Misconception) เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก

ผู้เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการเรียนรู้ เชิงรุกซึ่งทำให้ครูเกิดความสับสน และจัดการเรียนรู้อย่างสุดโต่งที่อาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ ดังที่มุ่งหวัง รวมทั้งความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอื่น ๆ ที่อาจได้ยืมทั้งจากผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารและผู้ปกครอง ทั้งนี้สาระสำคัญส่วนใหญ่ได้มาจากเอกสารของ Cambridge Assessment International Education (2019 A, 2019 B) ดังนี้

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 1: เข้าใจว่าบทบาทของครูต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เท่านั้น

ในความเป็นจริงแล้วการเรียนรู้เชิงรุกให้ความสำคัญกับครู ในฐานะเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ (Activator) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แต่อาจให้น้ำหนักที่การเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้มากกว่า ครูที่จัดการเรียนรู้เชิงรุกต้องมีมุมมองก้าวหน้า มีความสามารถสูงในการประยุกต์ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถออกแบบภาระงาน (Task) ที่ช่วยเสริมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เข้าใจและสามารถใช้กระบวนการประเมิน ที่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนความตระหนักในความต้องการจำเป็นเรื่องความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เพราะว่าผู้เรียนแต่ละคนมีจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไม่ได้คาดหวัง ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเรียนรู้ในกลุ่มโดยปราศจากการเข้าไปแทรกแซง (มีส่วนร่วมที่สำคัญ) ของครู แต่อย่างไร (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

ในขณะที่ Hattie (2009) ศึกษาความแตกต่างระหว่างครูซึ่งเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ และครูที่เป็นผู้อำนวย ความสะดวกการเรียนรู้ พบว่า ครูที่เป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้จะมีบทบาทสำคัญในการนำกลยุทธ์ที่หลากหลายมาใช้ ส่วนครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้จะทำงานได้ดีกว่าในกลยุทธ์การเรียนรู้บางรูปแบบ เช่น สถานการณ์จำลอง (Simulation) และการเรียนรู้โดยมีปัญหาคือพื้นฐาน (Problem Based Learning) เป็นต้น และพบว่าครูที่เป็น ผู้กระตุ้นการเรียนรู้ (0.60) มีขนาดผลกระทบต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ มากกว่าครูที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (0.17)

ในประเทศไทย พบว่า มีครูจำนวนไม่น้อยเข้าใจว่าความตื่นตัวทางพฤติกรรม (Behavioral Active) จะทำให้เกิดความตื่นตัวในกิจกรรมด้านรู้คิด (Cognitive Active) โดยอัตโนมัติ เป็นที่มาของการประยุกต์ใช้ผิด ๆ ว่าผู้สอนลดบทบาทความเป็นผู้ให้ความรู้ลง เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ปล่อยให้ผู้เรียนเรียนรู้ อิสระทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้กันเองตามยถากรรม โดยผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้และพัฒนามิติด้านการรู้คิด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 2: เข้าใจว่าผู้เรียนต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความกระตือรือร้น ต้องทำงานเป็นกลุ่ม (การเรียนรู้เชิงรุกเกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจง)

การเรียนรู้เชิงรุก มิใช่การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมกระตือรือร้น ออกกำลังกาย หรือทำงานกลุ่มเท่านั้น แท้จริงแล้ว การเรียนรู้เชิงรุกให้ความสำคัญกับการคิดและการเชื่อมโยงความรู้ ซึ่งทำให้ครูต้องใช้กลยุทธ์การเรียนรู้และการสอนที่หลากหลาย ดังนั้น การที่ผู้เรียนเคลื่อนไหวไปรอบห้องออกกำลังกาย หรือทำงานกลุ่ม อาจไม่ได้เป็นที่ เป็นพฤติกรรมที่สะท้อนว่ากำลังเรียนรู้เชิงรุก (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพัน กระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ความสำคัญกับจุดประสงค์การเรียนรู้มากกว่าภาระงาน ตัวอย่างเช่น ผู้คนจำนวนมากคิดว่าการทำงานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุกโดยอัตโนมัติ ในขณะที่หากครูจัดการเรียนการสอนโดยให้อภิปรายประเด็นร่วมกันทั้งชั้น ไม่ใช่การเรียนรู้เชิงรุก ในความเป็นจริงแล้วภาระงานที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เชิงรูกนั้นขึ้นอยู่กับ การวางแผนการจัดการเรียนรู้และสไตล์การสอนของครู

ครูที่เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้เชิงรุกจะตั้งคำถามเหล่านี้ในการวางแผนการสอนเสมอ 1) ในการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน ครูใช้คำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรองหรือไม่ 2) ในการทำงานกลุ่มผู้เรียนทราบจุดประสงค์ในการเรียนรู้ของเขาหรือไม่ และ 3) ในการสัมมนา ผู้เรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของตนหรือไม่ (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

โดยสรุป ครูจำเป็นต้องออกแบบให้ทุกกิจกรรมเกี่ยวข้องกับผู้เรียนและสิ่งที่ครูคาดหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ บางจุดประสงค์อาจนำไปสู่การเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็ก การสัมมนา การทำโครงงานร่วมกัน และในบางจุดประสงค์อาจใช้การบรรยายก็เป็นไปได้ (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 3: เข้าใจว่าครูใช้วิธีการเรียนรู้เชิงรุกแก่ผู้เรียนทุกคนในแบบเดียวกัน ในจังหวะเดียวกัน

ครูสามารถจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันได้ ครูควรใส่ใจและวางแผนอย่างชาญฉลาดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคำถามเพื่อต่อเติมเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือทั้งกลุ่ม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนก้าวหน้า ตลอดจนทั้งครูและผู้เรียนมีความคาดหวังสูงในการเรียนรู้ (ของผู้เรียน) (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 4: เข้าใจว่าครูสามารถทราบได้อย่างง่ายดายว่าผู้เรียนเรียนรู้แล้วหรือไม่

ในความเป็นจริงการเรียนรู้เกิดขึ้นในสมองของผู้เรียน หมายความว่า เป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างมากสำหรับครูที่จะทราบว่าผู้เรียนเรียนรู้แล้วหรือไม่ และเรียนรู้อย่างไร ที่สำคัญเมื่อครูจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เปลี่ยนความคิดความเข้าใจ เนื่องจากผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเลือกสารสนเทศที่สอดคล้องกับความเชื่อที่พวกเขาเคยรู้มาก่อน (เรียกว่า อคติเพื่อยืนยันความรู้เดิม (Confirmation Bias)) ทำให้ครูที่จัดการเรียนการสอนเชิงรุกต้องมีทักษะสำคัญเรื่องประเมินเพื่อการเรียนรู้ เช่น การใช้คำถามที่ดี ที่มีประสิทธิภาพเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และความเข้าใจผิดต่าง ๆ ในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 5: เข้าใจว่าการเรียนรู้เชิงรุก คือ การเรียนรู้บนฐานการสืบสอบ (Enquiry - Based Learning)

การจัดการเรียนรู้บนฐานการสืบสอบที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ การเรียนรู้โดยมีปัญหเป็นฐาน (Problem - Based Learning) ซึ่งในกระบวนการของการเรียนรู้แบบนี้ ผู้เรียนจะสำรวจชุดคำถาม (บางครั้งครูเป็นผู้กำหนด หรือบางครั้งผู้เรียนกำหนดเอง) ผู้เรียนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใดในการแสวงหาคำตอบ วิธีใดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน และให้ผู้เรียนเป็นผู้นำในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้การเรียนรู้บนฐานการสืบสอบเป็นวิธีการหนึ่ง (ในหลาย ๆ วิธี) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้เพียงแค่ครูมอบหมายงาน ทั้งนี้ในการออกแบบการเรียนรู้ ครูจะต้องคิดทบทวนว่าวิธีการจัดการเรียนรู้บนฐานการสืบสอบในเนื้อหา นี้จะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 6: เข้าใจว่าครูมีบทบาทและอิทธิพลน้อยลง และไม่ต้องรับผิดชอบเรื่องผลการเรียนรู้

การเรียนรู้เชิงรุกไม่ได้ลดบทบาทของครูแต่อย่างใด ครูยังคงเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างรอบคอบ เช่น ครูต้องพิจารณาว่า ผู้เรียนจะได้รับอะไรจากกิจกรรมที่จัดขึ้น ต้องเตรียมสื่อหรือทรัพยากรในการเรียนรู้ใดบ้าง และจะประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง บทบาทของครูจะกลายเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ (Activator) และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 7: เข้าใจว่าครูจำเป็นต้องเปลี่ยนสไตล์การสอน และแผนผังห้องเรียน

การเรียนรู้เชิงรุกไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแนวทางการเรียนการสอน หรือสไตล์การสอนของครูทั้งหมด ครูควรให้ความสำคัญกับวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้น ในบางครั้งครูอาจจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงแผนผังในห้องเรียน หรือบางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงเพียงเรื่องเล็ก ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ในความเป็นจริง ครูอาจใช้แนวทางการเรียนรู้เชิงรุกในการจัดการเรียนรู้อยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ได้ตระหนักถึงเรื่องนี้มาก่อนเท่านั้นเอง (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 8: เข้าใจว่าการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เคารพครูน้อยลง

ถ้าผู้เรียนรู้สึกกระตือรือร้นในกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม ผู้เรียนอาจส่งเสียงดังในห้องเรียน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ครูต้องตัดสินใจว่าความดังของเสียงควรอยู่ระดับใด สิ่งหนึ่งที่น่าตื่นเต้นมากในการเรียนรู้เชิงรุก คือ ผู้เรียนจะรู้สึกอยากอภิปรายต่อเนื่องทั้งกับครูและเพื่อนเรียน บางครั้งผู้เรียนต้องการแสดงความคิดเห็นที่ดีความและโต้แย้งความคิดของครูด้วย การอภิปรายร่วมกันที่มีคุณภาพจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและครู (Cambridge Assessment International Education, 2019 B) ในเรื่องความเคารพต่อครู บางครั้งผู้เรียนอาจจะมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับครู แต่การอภิปรายโต้แย้งในสภาพแวดล้อมที่เคารพซึ่งกันและกัน ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะเคารพครูน้อยลง แต่หมายถึง ผู้เรียนรู้สึกผูกพันกับครูของพวกเขาในฐานะเพื่อนคู่คิดในการเรียนรู้ของพวกเขาต่างหาก (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

ความเข้าใจคลาดเคลื่อน 9: เข้าใจว่าการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เรียนต้องมีพฤติกรรม (ทางร่างกาย) ที่แอคทีฟ และสนุกสนาน

การเรียนรู้เชิงรุกทำให้สมองทำงานอย่างแอคทีฟ ไม่ใช่เพียงร่างกาย ดังนั้นการเรียนรู้เชิงรุกจึงมิได้หมายถึงว่า ผู้เรียนต้องกระโดดโลดเต้น เคลื่อนไหวไปทั่วห้อง การเรียนรู้เชิงรุกสามารถเกิดได้ทั้งในขณะที่ผู้เรียนเคลื่อนไหว หรือยังคงครุ่นคิดโดยนั่งอยู่ที่เก้าอี้ของตนก็ได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงรุกไม่ใช่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสนุกสนานตลอด เป็นความจริงที่ว่าผู้เรียนและครูควรสนุกกับกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็ไม่ได้แน่นอนเสมอว่า กิจกรรมที่สร้างความบันเทิงในห้องเรียน (Entertaining Activities) จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ แทนที่จะมุ่งว่าภาระงานที่มอบหมายให้สนุกหรือไม่ ครูควรให้ความสำคัญก่อนว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไร และอย่างไร จากสิ่งหรือกิจกรรมที่จัดขึ้น (Cambridge Assessment International Education, 2019 B) สอดคล้องกับข้อสังเกตที่เกิดขึ้นในประเทศไทยว่า มีการนำไปประยุกต์ใช้ผิดในเรื่องที่ครูให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านพฤติกรรม เช่น การฝึกปฏิบัติและการอภิปรายในกลุ่มของนักเรียน โดยไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านการรู้คิด จนทำให้ประสิทธิผลของการเรียนรู้ลดลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนทั้ง 9 ประการ ผู้อ่านต้องเข้าใจว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเหล่านี้ มาจากการที่ครูและนักการศึกษาจำนวนไม่น้อยอาจไม่ทราบถึงที่มาและพัฒนาการของแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่มาจากปรัชญา ทฤษฎีการเรียนรู้ และแนวคิดที่เป็นรากฐาน ดังนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญมากที่ครูจะต้องรู้จักและเข้าใจทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อป้องกันความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และเพื่อนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้เป็นประโยชน์ มีทิศทางที่ถูกต้อง ภายใต้บริบทที่เป็นชั้นเรียนของครูเอง

ประโยชน์ของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน

จากสาระสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกที่นำเสนอข้างต้น ในตอนนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับประโยชน์ของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในชั้นเรียน (Cambridge Assessment International Education, 2019 A, 2019 B) ดังต่อไปนี้

1. การสร้างทั้งความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้งแก่ผู้เรียน

การเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทและปัญหาใหม่ สามารถนำมาใช้ในชีวิตและการทำงานได้ (Cambridge Assessment International Education, 2019 A) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต เพราะการเรียนรู้เชิงรุกมุ่งให้ความสำคัญกับความสามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าแนวคิดต่าง ๆ ได้ ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ทักษะการวิเคราะห์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหา และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างดี ซึ่งทักษะเหล่านี้สถาบันอุดมศึกษาและบริษัทฯ ผู้จ้างงานต่างให้ความสำคัญ (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

นอกจากนี้ในการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง กลยุทธ์การสอน (Teaching Strategies) และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน (Students' Achievement) จากรายงานข้อมูลเชิงลึกกระบวนการสัมพันธระหว่างการศึกษาการสอนและการเรียนรู้ระดับนานาชาติ (The Teaching and Learning International Student Survey, TALIS) และโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (The Programme for International Student Assessment หรือ PISA) พบว่า กลยุทธ์ในการกระตุ้นการรู้คิด (Cognitive Activation) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีความสัมพันธ์ในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมาก อย่างไรก็ตามต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยในการประยุกต์ใช้กลยุทธ์เหล่านี้ด้วย โดยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญ คือ การรับรู้ความสามารถในตนเองของครู (Teacher Self - Efficacy) มีผลอย่างมากในการใช้กลยุทธ์การสอนทั้งสองวิธี กล่าวคือ ครูที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถ จะมีความมั่นใจ มีการเข้าร่วมการพัฒนาวิชาชีพเสมอ และจะรู้สึกผูกพันหรือชอบประยุกต์ใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างมาก (Le Donné, Fraser & Bousquet, 2016)

2. การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และอำนาจ (Autonomy) ในการเรียนรู้ของตน

การเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างมากและควบคุมการเรียนรู้ของตนเองได้ ที่สำคัญยังทำให้พวกเขาสามารถพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการรู้คิดของตนเอง (Metacognitive Thinking) (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

3. การสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learner)

ตามแนวทางของการเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้ไม่ใช่แค่เรียนเพียงแค่นี้เนื้อหา แต่เน้นเรื่องกระบวนการ การเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยพัฒนาความมีอำนาจในตนเองและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายความว่า ผู้เรียนจะมีความสามารถที่ดีขึ้นในการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ไม่ว่าพวกเขาจะออกไปสู่โลกของการทำงาน หรือศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาก็ตาม (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

4. การสร้างให้ผู้เรียนผูกพันและตื่นเต้นทางปัญญา (Intellectually Exciting)

การเรียนรู้เชิงรุกส่งเสริมให้ผู้เรียนจดจ่อในการเรียนรู้ของตน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุข ในการเรียนรู้ และสนุกสนานในการอภิปรายเชิงวิชาการกับเพื่อน (Cambridge Assessment International Education, 2019 B)

5. ไม่มีข้อจำกัดเรื่องขนาดห้องเรียน และทรัพยากร

การเรียนรู้เชิงรุกไม่จำเป็นต้องจัดในห้องเรียนขนาดเล็กหรือมีทรัพยากรที่เพียบพร้อม นักการศึกษาจำนวนมากที่เข้าใจผิดว่าการเรียนรู้เชิงรุก ไม่สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ หรือภายใต้ทรัพยากรจำกัดได้ ทั้งที่แนวการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการตั้งคำถาม และการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ด้วยกระบวนการที่เน้นให้ทำงานคู่ การอภิปรายกลุ่มสามารถนำมาใช้ในการเรียนรู้เชิงรุกในกลุ่มใหญ่ โดยไม่จำเป็นต้องมีต้นทุนสูงแต่อย่างใด (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

6. เหมาะสมกับการทดสอบคุณภาพสูง ที่มุ่งวัดทักษะในการคิดขั้นสูงของผู้เรียน (Higher - Order Thinking Skills)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยผู้เรียนในการพัฒนาทักษะในการคิดขั้นสูงอย่างมาก (Cambridge Assessment International Education, 2019 A)

บทส่งท้าย

ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง รู้ที่มาและรากฐานของแนวคิด (ปรัชญา และทฤษฎีการเรียนรู้ การประเมินที่เกี่ยวข้อง) และมีความสามารถสูงในการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปกติ ที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศใช้หลักสูตรที่ยังมีความยืดหยุ่นในเรื่องเนื้อหาไม่มากนัก ประกอบกับ วิกฤตการณ์โรคระบาดที่ยังคงทำให้โรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบผสมผสาน (ทั้งแบบเผชิญหน้า และแบบออนไลน์) ตามบริบทที่ต่างกัน อาจทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นเรื่องที่ท้าทายเป็นอย่างมากสำหรับครูทุกคน บทความนี้จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถสร้างนิยาม “การเรียนรู้เชิงรุก” ที่มีความหมายต่อตัวท่านเองได้ สามารถ นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในบริบทชั้นเรียนของท่านได้อย่างมั่นใจ ที่สำคัญผู้เขียนยังคงสนับสนุนให้ท่าน แสวงหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม เพื่อขยายฐานความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุกต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

ไม่ว่าความเข้าใจที่ท่านเคยมีมาก่อนจะถูกต้อง หรือคลาดเคลื่อนอย่างไร การเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์เดิมกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ โดยเข้าใจถึงปรัชญา ทฤษฎีการเรียนรู้ และแนวคิด ที่เป็นรากฐาน จะทำให้ท่านกำหนดทิศทางการเดินทางได้ถูกต้อง..โดยไม่หลงทางอีกต่อไป

ท่านจะสามารถเลือกใช้กลยุทธ์ และเทคนิควิธีที่เหมาะสมกับบริบท เพื่อให้ “การเรียนรู้เชิงรุก” มีประโยชน์สูงสุด ทั้งในเรื่องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ที่ถดถอย และการสร้างคุณภาพการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ของท่านต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เอกสารหมายเลข 1/2562 สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2565, จาก <http://www.esdc.go.th/>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). สฟฐ.หนุน สน. พาคูเคลื่อน Active Learning ทั้งประเทศ. สืบค้น เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.obec.go.th/archives/640805>.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2553). โรงเรียนสาธิตที่แท้: การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 12(1), 71-93.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: 2565.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (ม.ป.ป.). "บทที่ 5 พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร: เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรขั้นนำ". กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).
- อานูภาพ เลขะกุล. (2564). จากวันวาร...ถึงวันนี้: รวบรวมบทความแพทยศาสตร์ศึกษาและวิชาการ เนื่องในวาระเกษียณอายุ 65 ปี รศ.นพ. อานูภาพ เลขะกุล. (พิมพ์ครั้งที่1). ม.ป.ท. สืบค้น เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2565, จาก http://www.cotmes.net/documents_category/medical-research/.

- Bloom B S. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals – Handbook I: Cognitive Domain**. New York: McKay.
- Brame, C. (2016). **Active learning**. Vanderbilt University Center for Teaching. Retrieved from <https://cft.vanderbilt.edu/active-learning/>.
- Cambridge Assessment International Education. (2019). (A). **Active Learning**. Available www.cambridgeinternational.org/Images/271174-active-learning.pdf
- Cambridge Assessment International Education. (2019). (B). **Getting Start with Active Learning**. Retrieved from <https://www.cambridge-community.org.uk/professional-development/gswal/index.html>.
- Hattie, J. (2009). **Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement**. Abingdon, UK: Routledge.
- Hu, M., & Li, H. (2017). **Student Engagement in Online Learning: A Review**. International Symposium on Educational Technology (ISET) DOI:10.1109/ISET.
- Le Donné, N., Fraser, P. and Bousquet, G. (2016). **Teaching Strategies for Instructional Quality: Insights from the TALIS-PISA Link Data**. OECD Education Working Papers, No. 148, OECD Publishing, Paris: Retrieved from <https://doi.org/10.1787/5jln1hlsr0lr-en>.